

Baerne

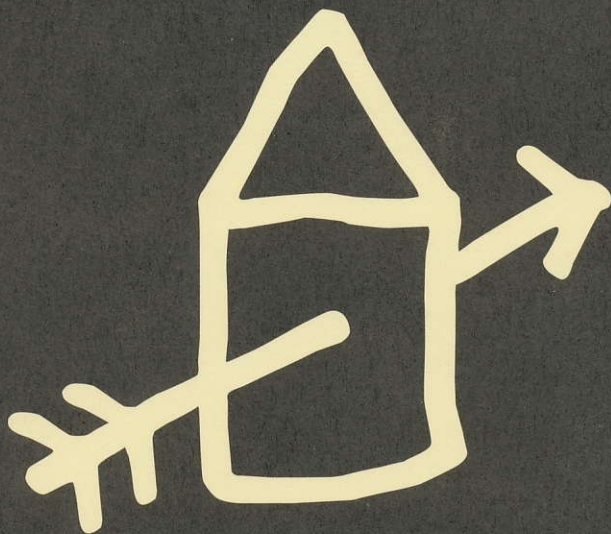
Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

In dit nummer o.a.:

- * Dirk Hornsveld, een meervoudig getalenteerd man
- * De hekstijlen van Heuveloord

27e jaargang nr.3 - september 2003

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris

J. Veldhuysen
Nieuwstraat 19
3743 BK Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis,
Spoorstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

J. van Berkum
tel. (035) 5415949

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Oudheidkamer

J. van Dijk
De Aak 31
3742 GT Baarn
tel. (035) 5418332

Werkgroep Oude Begraafplaats

J.C. Kruidenier
Smutslaan 2A
3743 CG Baarn
tel. (035) 5417860

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
Van Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Werkgroep Baerne

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
F. Booy
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
A. Twigt (lay-out)

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Burgemeester Penstraat tussen nr. 2 en 4. Open op maandagen van 10 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur, maar **niet** op maandagavond in de maanden juli en augustus.

Contributie

Per adres: € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn

Bij betaling van de contributie a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de verzendkosten overmaken.

Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop Baerne: € 2,50
Verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn en de
VVV/ANWB, Stationsplein Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Het tijdschrift Baerne komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD**pag.**

Dirk Hornsveld, een meervoudig getalenteerd man	<i>Gerard Brouwer</i>	2
Actueel van toen		12
Het bijzondere van het Baarnsche Bosch	<i>M.A. Romijn</i>	13
De hekstijlen van Heuveloord	<i>Jaap Kruidenier</i>	19
Twee titels van koningin Beatrix	<i>Hans Bronkhorst</i>	24
Verenigingsnieuws		27

DIRK HORNSVELD, EEN MEERVOUDIG GETALENTEERD MAN

Van 15 februari tot en met 6 april 2003 organiseerden de kinderen van Dirk Hornsveld in het museum Oud-Soest, in samenwerking met de Historische Vereniging Soest-Soesterberg, een overzicht van het werk van hun vader. Hoofdzakelijk afkomstig uit het goed geconserveerde en rijke familiearchief waren te zien tekeningen, schilderijen, hout- en linoleumsneden, foto's, persoonlijke voorwerpen als zijn viool en schilderkwasten, enkele gebrandschilderde werkjes, ex-librisen en wat op mij de meeste indruk maakte: buitengewoon fraai gekalligrafeerde letters, spreuken, bijbelteksten en oorkonden.

Over de expositie schreef ik reeds in de Baarnsche Courant van 7 maart 2003. Dit verhaal gaat over de vele kunstzinnige kanten van Dirk Hornsveld en over zijn roeping: het evangeliseren.

Hechte familieband

Dirk Hornsveld werd op 12 oktober 1892 in Baarn geboren als oudste zoon in het gezin van Hendrik Hornsveld en Hendrika van der Woord. Hendrik Hornsveld en zijn vrouw hadden al een dochter, na Dirk kregen zij nog vier kinderen. Hendrik Hornsveld was een internationaal gelauwerde bloemist, orchideeën- en dahliakweker. Voor zijn dahlia's kreeg hij een groot aantal prijzen en vakonderscheidingen als medailles en bekens en in 1947 werd hij be-

noemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. 'Burbankia', de dahliakwekerij aan de Faas Eliaslaan in Baarn, was een begrip, lokaal, landelijk en internationaal. Alle kinderen van Hendrik en Hendrika hadden een aantal eigenschappen gemeen. Ze waren vrolijk, opgewekt, sociaal voelend en kenden een grote saamhorigheid en aanhankelijkheid jegens hun ouders en elkaar. Er was een hechte familieband in deze kunstzinnige familie.

Ook nu nog is de band in de familie sterk: verscheidene keren per jaar verschijnt een familiekrant, die door de kinderen van Dirk Hornsveld wordt gevuld. In 2002 werd een extra dik exemplaar van deze krant speciaal aan Dirk ('Opa Hornsveld') gewijd, getiteld 'Altiora-Peto', waarin familieleden hun herinneringen aan hem neerschreven. De auteurs in deze speciale uitgave – in het bijzonder de kinderen van Dirk Hornsveld – noteerden, zonder uitzondering, hun bijzondere, liefdevolle herinneringen aan hun vader.

'Reeds in de 'jonge jaren' werd er thuis [bij Hendrik Hornsveld] veel gemusiceerd, gezongen bij het oude harmonium (de 'psalmpomp') en voorgedragen. Artistieke gaven, in verschillende hoedanigheden, vertoonden zich bij alle zes kinderen al van jongs af. Allemaal wisten zij zich op het harmonium goed te roeren. Marie, Mien en Klaas hadden goede zangstemmen. De beide zusters waren lid van de zangvereniging. Dirk wist

voortreffelijk de viool en de citer te bespelen. En al deze kwaliteiten manifesteerden zich vooral op verjaardagen en partijtjes, maar ook tijdens kerkelijke- en verenigingsactiviteiten. (...) Al op jonge leeftijd blijkt Dirk schrijf- en tekentalent te bezitten. Zijn briefjes naar familie en vrienden waren bijna grafische hoogstandjes. Al spoedig ontwikkelde hij dit talent tot professioneel niveau. Bewijzen van zijn kunnen werden gevonden in zijn eigen trouwkaart, nieuwjaarswensen, in talloze affiches, oorkonden, teksten etc. Het hanteren van potlood, pen en penseel (en de brandstift) ging hem kundig af. Binnen zijn familie hangen nog vele schilderijen van zijn hand aan de wand.¹

Kalligraferen en verluchten

Dirk Hornsveld werd vernoemd naar Dirk van der Woord, zijn grootvader van moeders kant.² Hij was een vrolijk en levenslustig man en net als zijn vader bezat hij een ernstig en diep begrip voor de geestelijke waarden van het leven. Zijn geloof was onwrikbaar. Zijn bijbelvastheid was groot. Dirk Hornsveld was o.a. jarenlang voorzitter van de gereformeerde jongelingenvereniging in Baarn. Zo tekende hij in 1928 de oorkonde ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van deze vereniging. In een van de vroegste reclames die hij voor zichzelf maakte en verspreidde (hij woonde toen nog bij

zijn ouders in 'Burbankia' in Baarn) schreef hij:

'oorkonden - jubileumalbums voor alle gelegenheden ~ titel en opdrachtbladen ~ calligraphische reproducties van familie-wapens en oud-Holl. miniaturen ~ penteekeningen ~ natuurgetrouwe foto-licht-schilderingen op glas met eiwitlazuurverven.'

Als oudste zoon was Dirk Hornsveld

OORKONDEN - JUBILEUMALBUMS

VOOR ALLE GELEGENHEDEN
TITEL- EN OPDRACHTBLADEN

CALLIGRAPHISCHE REPRODUCTIES VAN
.. FAMILIEWAPENS EN ..
OUD-HOLL. MINIATUREN.

PENTEKENINGEN

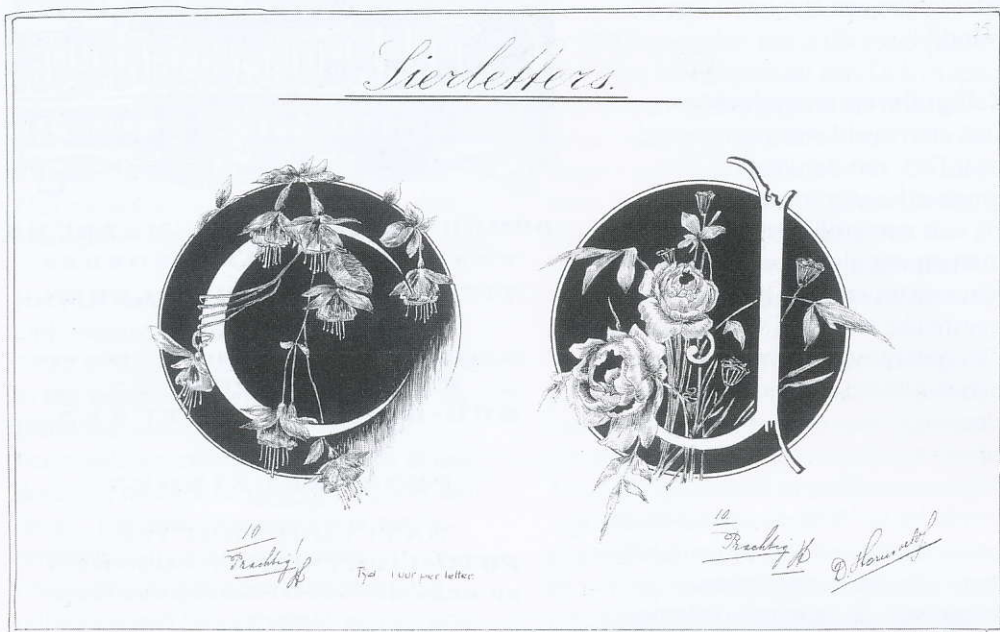
NATUURGETROUWE
FOTO-LICHTSCHILDERINGEN
OP GLAS MET EIWITLAZUURVERVEN.

Een reclame uit 'Burbankia' in Baarn

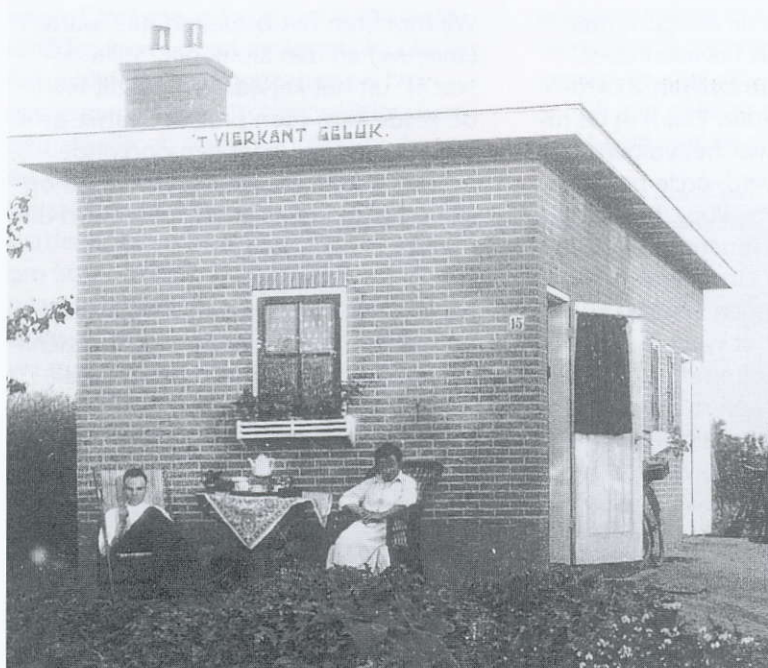
voorbestedemd zijn vader op te volgen in de kwekerij. Hij volgde opleidingen op tuinbouwgebied en behaalde alle benodigde diploma's. Maar in plaats van kweken tekende hij liever de bloemen in de kassen, zodat het kwekersvak overging op zijn jongere broers Henk en Klaas. Dirk bezocht rond 1915 de grafische school in Utrecht en leerde daar siertekeningen. Op de tentoonstelling in het museum Oud-Soest waren de – tijdens zijn opleiding getekende – sierletters te zien, met de beoordeling erbij geschreven. Zonder uitzondering gaf zijn leraar hoge cijfers en noteerde: 'Prachtig, zeer goed, keurig.'

Interessant is te zien hoeveel tijd Dirk Hornsveld voor het maken van de sierletters, in renaissance- en monnikenschrift, nodig had.

Na deze studie kon hij zich leraar schoonschrijven M.O. noemen en lesgeven, wat hij later ook zou doen. Op 9 mei 1923 trouwde hij met Anna Maria Klaassen, een Amsterdamse verpleegster. De huwelijksbevestiging vond plaats in de gereformeerde kerk in Baarn. Zij gingen wonen in Soest, in een vierkant huisje dat zij " 't Vierkant geluk" (Nieuweweg 77) noemden.

Eindexamenwerk van Dirk Hornsveld

Het eerste huis in Soest: "t vierkant geluk"

Samen kregen zij negen dochters en een zoon. Later verhuisde het gezin naar de Kolonieweg 1c in Soest.

Een bijzondere eigenschap van Dirk Hornsveld was door het leven te gaan zoals het hem goed voorkwam. Wat 'men' bijvoorbeeld opmerkte over zijn uiterlijke verschijning, het raakte hem niet. Met de opvoeding van de kinderen bemoeide hij zich niet veel; liever zat hij in zijn atelier om te tekenen en te schilderen. Wel ging hij vaak op zondag [het waren de jaren dertig] met de kinderen wandelen.

'Vader achter de kinderwagen met de

jongste spruit erin, eentje bovenop de kinderwagen en een stuk of drie of vier ernaast (...) Natuurlijk werden er in die tijd opmerkingen gemaakt, een man achter een kinderwagen en vervolgens werd er geteld ... één, twee, drie, vier, etc. De volgende zondag had vader een bord voorop de kinderwagen met 'Nog vier thuis.'³

De veelzijdigheid van Dirk Hornsveld uitte zich ook in zijn hobbies. Zoals het schrijven van korte verhalen, het maken van gedichten, het bespelen van o.a. piano, cello en viool. Daarnaast was hij een groot liefhebber van klassieke muziek. En niet te vergeten de fotografie, welke familie heeft zoveel foto's uit de twintiger jaren als onze familie, schreef een van zijn dochters. Ontelbare keren fotografeerde hij zijn vrouw en zijn kinderen. Ook de dahlia's waarmee zijn vader prijzen behaalde werden door hem op de glazen plaat vastgelegd. Elke zondag, na de kerkdienst, werd een van de fototoestellen door hem gebruikt, het grote

harmonica-toestel op de driepoot met de platen en het zwart fluwelen doek. In de *Baarnsche Courant* van 2 oktober 1930 schreef Meester Pluim in de rubriek 'Plaatselijk Nieuws' het volgende: 'De heer Dirk Hornsveld, onze bekende sierteekenaar, zond mij voor 't archief eenige foto's (eigen opname), die ik in grote dank heb aanvaard. Twee ervan stellen voor: het dempen van de Pekingkom (1922). Het werk is op beide foto's reeds half voltooid; de eene lijkt wel een dijk aan een rivier, met allerlei toeschouwers, en de tweede heeft het oogenblik vastgelegd, waarop het zandtreintje rookend nieuwe voorraad van zand komt aanvoeren. De andere foto's stellen o.a. voor: de thans verdwenen korenmolens: de Windhond, te Soest en de indertijd verongelukkete Zeppelin in Eemnes. De Secretarissen van beide gemeenten verzamelen ook foto's voor hun archief, zoodat ik hen daarmee verrassen zal.'

Een oorkonde voor prinses Beatrix
 'Veel geld was er niet, wie had dat wel in de crisistijd van voor de oorlog en dan een groeiend gezin? Maar vader had altijd wel iets bijzonders, zo kocht of kreeg hij een keer een oude Buick en die zette hij zonder wielen in de tuin en dat was dan ons speelhuisje. Geld voor een kerstboom was er ook niet in de jaren dertig, maar van wat oude triplex platen maakte vader een kerkje, beplakte de ramen met rood papier, maakte er een lichtje in en een speakertje die hij aansloot op een oude grammofoon.

Wij mochten het bekleden met watten (sneeuw) en dan klonk het 'Stille Nacht' uit het kerkje. (...) Zo zat ik in de zesde klas, toen prinses Beatrix geboren werd en vader een oorkonde moest maken, die gedrukt werd en op alle scholen in Baarn en Soest werd uitgereikt.'⁴

Na in de eerste jaren van zijn huwelijk de kost te hebben verdiend als huisschilder werd Dirk Hornsveld een veelge-

Oorkonde van 1938

vraagd reclame- portret- en landschapsschilder, later vooral siertekenaar. Zowel het schilderen van portretten als het vastleggen van landschappen ging hem gemakkelijk af, toch ging zijn voorkeur uit naar het

laatste. Hij schilderde veel in en om Soest, veelal naar de natuur, maar als er vraag naar was (hij leverde ook op bestelling) konden het ook andere onderwerpen zijn. Hij werkte met olieverf, waterverf, pastel en inkt, in zijn zelfgebouwde atel-

lier in de tuin en op zijn boot in de Eem. In de Soester duinen, aan de kleine Melm en bij het Soester natuurbad, waar hij – alleen of met zijn gezin – een vaste bezoeker was. Dirk Hornsveld had meerdere boten, een kleine kano, een zeilbootje en ook een boot met kajuit: zijn 'boot-atelier'. 's Zomers kon hij in dit drijvend atelier – in alle rust – schilderen en werken aan zijn kalligrafieën. In 1933 tekende hij voor een scheidend lid van de Baarnse commissie van school- en werktuinen, Willemina Cornelia Vliegenthart, een oorkonde verlicht met o.m. de namen van de leden van deze commissie. Het was een van de fraaiste exemplaren die op de

tentoonstelling in Soest was te zien. De oorkonde is met name zo bijzonder, omdat daarop vele hoofdletters in sierschrift zijn getekend, niet slechts aan het begin van de zin, maar ook in de

regels. Ook alle voorletters en eerste letter van de achternamen van de commissieleden zijn in hoofdletters schoongeschreven. De randen van de oorkonde zijn verlicht met het wapen van Baarn, met bloemen, gereedschap en

met in een tuin werkende figuren. Bijzonder is de datering op de prachtig met o.a. een vrouwenportret verlichte, in het Engels gekalligrafeerde spreuk, getiteld 'Our duty'. Rechtsonder schreef Dirk Hornsveld zijn naam, de plaats en de datum: Baarn, 17 maart 1920.

In sierlijke letters schreef hij vele bijbelteksten en spreuken, de randen werden o.a. met bloemen verfraaid. Maar ook schilderde hij de letters W.C. Tensen op de autobussen van de gelijknamige vervoermaatschappij in Soest. In het archief van de Historische Kring Baerne trof ik – niet geheel toevallig – een oorkonde aan van de hand van Dirk Horns-

veld, gemaakt ter gelegenheid van de overstroming van delen van Baarn ('watersnood') op 13 en 14 januari 1916. In de foyer van 'Brandpunt', het ontmoetingsgebouw naast de Gereformeerde kerk aan de Oude Utrechtseweg in Baarn, hangt een tekening van het interieur van de kerk, die Dirk Hornsveld in april 1947 maakte (vóór de verbouwing van de kerk). Ook hangt er een oorkonde die hij in 1928 tekende, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de 'Jongel. Ver. op Geref. Grondslag (Spr. 9:10a) te Baarn', zo staat op de oorkonde sierlijk geschreven; met daaronder een foto van de oud-voorzitters van de vereniging, die gezamenlijk de oorkonde aan de vereniging aanboden. Dirk Hornsveld staat op de tweede rij, vierde van links. Dirk Hornsveld beschilderde souvenirs die op Texel verkocht werden. Vrienden stuurde hij zelfgetekende kerstgroeten; in 1947 kalligrafeerde hij een kerstgroet voor alle militairen in Indië. Het Koninklijk Huis gaf hem meerdere keren opdracht tot het vervaardigen van een oorkonde. Hij tekende de omslag voor de gedichtenbundel 'Tijlloozen', geschreven door E.H. (Lies) du Quesnevan Gogh, uitgegeven in de herfst van 1932 door Emil Wegelin in Bussum. Een exemplaar hiervan bevindt zich in de bibliotheek van de Kring; het boekje was ook op de tentoonstelling in Soest te zien. In de eerste helft van de vorige eeuw was Dirk Hornsveld een van de weinigen in ons land die het kalligraferen en verluchten zo perfect beheerste.

Evangelist

Bijna zestig jaar lang, van zijn twintigste jaar tot aan zijn overlijden op 21 oktober 1971, deed hij evangeliserend werk. De eerste veertig jaar in zijn vrije tijd; vanaf 1951 als dagtaak voor de Amerikaanse evangelisatie-organisatie The H.O.P.E. Bible Mission Nederland, waarvoor hij een bescheiden vergoeding ontving. Als diepgelovig mens had Dirk Hornsveld een grote, zonet onbedwingbare behoefte om het evangelie te verspreiden.

'De autosloper A. Luijben was met zijn busje met opschrift 'Jesus redt' elk weekend op weg om het evangelie te verkondigen en hetzelfde gold voor Dirk Hornsveld. Niet alleen door zijn vak was hij een bekende verschijning in Soest. Door zijn witte snor en sikje, het gehoorapparaatje [op jonge leeftijd was hij al doof] en de bult op z'n hoofd, kende iedereen in het Gooi en wijde omgeving hem. Over bijnamen als opa, ouwe sik of krantenboer maakte hij zich niet druk. 'Als je je daar kwaad over maakt, ben je weg', zei hij altijd.'⁵

In 'Altiora Peto', de speciale Opa Hornsveldkrant, is onder de titel 'Je bent net een medicijnman', een deel van zijn verhaal opgenomen over dit contact met mensen, 'waarbij hij voor niets en niemand uit de weg pleegt te gaan.'

'Toen ik de eerste keer op het kamp kwam, zette ik m'n fiets op slot. Je kon nooit weten wat die jongens in hun

schild voerden. Komt er een man naar me toe die zegt: dat moet je niet doen. Dat is een bewijs dat je ons wantrouwt! Op dat moment dacht ik: hé kijk! Op alle ogenschijnlijk kleine dingetjes moet je letten. De mensen denken: evangeliseren? Da's een beetje preken. Maar daar komt veel meer voor kijken. Je moet bij dit werk meer leren wat je niet, dan wat je wel moet doen. En wat je niet moet doen leer je niet op een achterzaterdagmiddag. Ik doe dit werk nu vijftig jaar. Op de dag af kan ik het niet zeggen. Het was in 1912.

Ik was twintig jaar. Nu is het 1962 en ik ben zeventig – op 12 oktober althans hoop ik het te worden. Dus die vijftig jaar zijn niet gelogen. En nu een artikel in de Spiegel? Onder één voorwaarde dan: het gaat niet om mij. Het werk moet voorop staan. Ik heb het vijftig jaar mogen doen en dat is geen verdienste, maar een voorrecht. Dus Soli Deo Gloria – God alleen de eer! (...) Op de dag die ik nu niet meer weet, belegde de Gereformeerde kerk van Baarn een Evangelisatie bijeenkomst. De spreker wist me bijzonder te boeien. Ik kan niet zeggen dat ik volbloed doordrongen was van de noodzaak van evangeliseren. Ik wist nauwelijks wat het was. Toch voelde ik de drang het ook te gaan doen. (...) Dus ik begon bijeenkomsten te houden en jeugdclubs te leiden. Ik kwam elke dag langs het woonwagenkamp van Soest, want ik werkte in Amersfoort, als huisschilder. Opeens bedacht ik: de mensen in dat

kamp horen er ook bij! Op een zondag ben ik er heen gegaan, met lood in m'n schoenen, dat mag u gerust weten. Zou ik eruit gegooid worden? Het viel mee. Na een paar maanden zelfs rekenden de mensen er al op. Zo heb ik, een beetje gek gezegd misschien, een praktijk opgebouwd.'⁶

'Ome Dirk' en 'Tante Annie' – zo werden zij door de kinderen in de kampen genoemd, de ouderen zeiden vaak 'Opa' tegen hem – waren zowel op de Veluwe als in het Gooi graag geziene gasten. Dirk Hornsveld en zijn vrouw, met hun donkerrode Volkswagenbus uitgerust met twee luidsprekers. Bekend en populair op het strand, op kermissen, in de woonwagen-kampen, maar ook bij de zieken in het sanatorium 'Zonnegloren' in Soest. Op geregelde tijden kwamen zij in Barneveld, Spakenburg, Amersfoort, Vianen, Vreeswijk, Utrecht, Ermelo, Laren, Soesterberg en Putten. Bijbelvertellingen waren bij de kinderen in de kampen in trek. Dirk Hornsveld omlijstte zijn woorden, die goed te verstaan waren dankzij die luidsprekers, met grammofonmuziek. Soms werkten zangers of muzikanten mee aan zijn evangelisatie-bijeenkomsten. Of hij zorgde zelf voor de muziek, spelend op zijn accordeon.

'Over de kampen kan ik wel honderd verhalen doen. U zou hier vanavond tien uur nog zitten. Laat ik wel zeggen dat ik door de bank

genomen het liefst met Romeinse zigeuners te doen heb. Die zijn beleefd en innemend. Ik kwam eens bij hen toen ze juist een kampvuur hadden gemaakt en wilden beginnen met zingen. Dan zeggen ze: we zullen stil wezen meneer. Vertelt u maar hoor! Dan zeg ik: nee, spelen jullie nou eerst, want ik wil graag luisteren. Dat duurt dan zo een half uur, want ze zijn zo nog maar

niet uitgezongen. Dan kom ik aan de beurt. Kijk, zo heb ik ook hier weer even contact gelegd. Het was altijd mijn wens fulltimer te worden. Maar daar zag het de eerste veertig jaar niet naar uit. Ik ben een profeet die brood eet en dat brood moet er zijn, nietwaar? Het huis-schilderen veranderde ik later in reclame-schilderen, siertekenen en kalligrafieren. Zo ging ik drie dagen werken

Dirk en Anna Hornsveld (jaartal onbekend)

en drie dagen evangeliseren. Wij hadden negen kinderen een groot gezin, of niet soms? Maar ik geloof dat ik kan zeggen dat alles goed verlopen is.’⁷

De laatste jaren van zijn leven bracht Dirk Hornsveld door in het bejaardentehuis Groot Engendaal in Soest, waar hij op 79-jarige leeftijd overleed. Hij werd begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Veldweg te Soest. Hij was een man met veel talenten, met een groot gevoel voor humor, vriendelijk, welwillend en ruimdenkend. Dirk Hornsveld had – zoals hij zelf eens zei – ‘van huis uit gevoel voor ellende van andere mensen.’

Gerard Brouwer

*Met dank aan mevrouw Desirée
Hamer- Hornsveld*

Noten:

¹ Aan het leven van Hendrik Hornsveld werd in de jubileumuitgave (1999) van de Historische Kring Baerne, getiteld ‘Van Baerne tot Baarn’, door Daan H. Werner een artikel gewijd; dezelfde auteur schreef in Baerne van juni 1999 het verhaal ‘Een Boek van belang’: over het plakboek van zijn oom Dirk Hornsveld: een ingeplakte verzameling van door hem op jeugdige leeftijd geschreven gedichtjes en verhalen, uit kranten en bladen geknipte plaatjes en zelfgemaakte tekeningen;

² ‘Driehonderd jaren Hornsveld 1690 – 1990’ genealogie en geschiedenis van de familie Hornsveld, over mensen van

toen en mensen van nu, door D.H. Werner, archief Historische Kring Baerne;

³ ‘Altiora Peto’, speciale Opa Hornsveldkrant 2002, samengesteld door familie van Dirk Hornsveld (particuliere collectie);

⁴ Idem;

⁵ artikel ‘Van heidehut tot residence’ Uit de historie van Soest(erberg), in de Soester Courant van 19 februari 2003;

⁶ Overdruk in ‘Altiora Peto’ van een deel van het artikel in het christelijk tijdschrift ‘De Spiegel’, ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum (in 1962) van Dirk Hornsveld als evangelist;

⁷ Idem

‘DE GEVELSTENEN VAN HET MESDAGPLEIN’:

REACTIE VAN LEZERS

Mevrouw M. Dijkhoorn-van Kouterik belde mij op 19 juni j.l. met de interessante mededeling dat de gevelstenen in de woningen van het Mesdagplein zijn gemaakt in de steen- of betonfabriek Kwint in Ede. Kwint was familie van haar grootmoeder, zo vertelde zij. Mevrouw Dijkhoorn woonde op nummer 19, het huis met de gevelsteen ‘Meeuw’. Heel jammer vond zij het dat de oorspronkelijke roeden-verdelingen van de woningen, bij de renovatie in 1972, zijn verdwenen en ook dat in plaats van ligusterhagen er nu muurtjes zijn gekomen. Dank voor uw reactie!

Gerard Brouwer

ACTUEEL VAN TOEN

Bijgaande advertentie komt uit het *Baarnsch Nieuwsblad* van 10 maart 1922.

Door middel van een lang gesprek vraagt een brandstoffenhandelaar

onze aandacht voor zijn zaak. Toengunden de lezers zich blijkbaar nog de tijd om zo'n lange advertentie te lezen. Zo'n tekst werkt nu averechts!

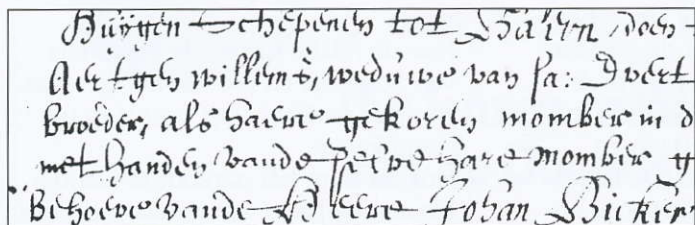
- J. S. Zeg, wat hebben jelui tegenwoordig een reuzen omzet!
D.B. Ja, enorm hé!
J. S. Hoe komt dat?
D.B. Wij schrijven dit toe aan matige (geen spotprijzen), prima kwaliteiten, oordeelkundige behandeling der producten, vlugge en nette bediening, (de klanten worden bij ons op hun wenken bediend), en dan hebben we een filiaal te Soest, waar ook heel wat naar toe gaat.
J. S. Is het ook noodig te vertellen, van welke Mijn, Fabriek, Gieterij Veenderij of wat ook, de producten komen?
D.B. Ooh, wat heeft het publiek er aan dit te weten. Zij kunnen het toch niet uitmaken. Neen, dat behoort in den kleinhandel niet thuis.
J. S. Men moet toch zooveel mogelijk de Binnenlandsche Industrie bevorderen?
D.B. Zeker, daar wordt wel degelijk rekening mede gehouden; maar wie kan het van buiten zien? Stel voor Engelsche- of Duitsche Gietcookes is beter dan Hollandsche en daarbij nog goedkooper.
J. S. Ja dan
D.B. Neen, namen doen er niets toe, alleen je firmanaam, die moet je durven noemen en dat moet je waarborg zijn, en laat verder commentaar maar achterwege.
J. S. Hoe krijgen jelui het allemaal zoo voor elkaar, zoo de menschen op hun wenken te kunnen bedienen? 't Is me toch een werk, dat uitzoeken en zeeften van Anthraciet, dat breken van Cokes etc.
D.B. Ja, maar het publiek werkt erg met ons mee en neemt een groot gedeelte (althans zij die kunnen) in den Zomer af, dat is voor beide voordeelig en je krijgt zeer weinig klachten.
J. S. Is in den Zomer de prijs lager dan in den Winter?
D.B. Ja, de prijzen worden aan de Mijnen maandelijks verhoogd en we moeten daar rekening mee houden.
J. S. En de afwerking?
D.B. Die is in den Zomer veel mooier dan in den Winter, zoo komt ook dat, ja, de in den Zomer genomen voorraad op, en moet bijgeleverd worden, men bijna altijd klachten of tenminste bemerkingen krijgt.
J. S. Wat denk je van sparen door middel van zegelboekjes e.d.?
D.B. Ik denk er niet aan. Door sparen maakt men **anti-reclame**; men kan toch niet leveren, wat men verkoopt, de ondervinding heeft het immers geleerd.
J. S. Wat ga je nu weer doen, zeker trachten je omzet vergrooten?
D.B. Nou je moet eens komen kijken. We zorgen maar weer voor de toekomst en hebben alweer een reuzen voorraad uit Engeland, Duitschland, België, en natuurlijk het meest uit eigen bodem, Wilhelmina, Domaniale, Oranje Nassau en andere Mijnen ontvangen.
J. S. Nu, waarde vriend, ik wensch je succes en zal trachten je nog wat orders te bezorgen.
D.B. Ja, we kunnen ze hebben hoor, en we krijgen binnen kort machinale bewerking, dan breken we onze eigen Anthraciet uit groote stukken, dan zit er geen enkel steentje meer in, dat zal een nitkomst wezen.
J. S. Krijgt dan het personeel gedaan?
D.B. Wel neen, zoover zijn we nog niet, wij willen ook niet graag aan de loonen tornen, maar moeten er toch wat op vinden.
J. S. Zeg hoe is 't adres voor Soest?

D.B. **N.V. L. de Ruiters & Co's Brandstoffenhandel.**

Nieuwstraat 14, Telefoon komt spoedig. De orders worden nog in Baarn per Telefoon opgenomen, voor Baarn is het nog altijd Terrein S.S., Turfstraat v/h v. d. HOEK. Laanstraat Sigarenmagazijn 't Moortje neemt de bestellingen op **Telefoon 83, Kantoor Telefoon 274.**

HET BIJZONDERE VAN HET BAARNSCHE BOSCH

De Tachtigjarige Oorlog liep ten einde en onze Gouden Eeuw was op het hoogtepunt toen de Amsterdamse koopman-regent Johan (afgekort Jan) Bicker in 1640 zijn oog liet vallen op een stuk bouwland

*Buyten Schepens tot Saarn doer
Aeltych Willem, weduwe van Ja. Deutz
broeder, als haer gekorde mombier in d
met hande, vande Ja. de haer mombier y
Bigoer vande Akeren Johan Bicker*

Detail van de koopacte uit 1647

annex woeste grond, langs de Praamgracht of Pijnenburger-grift (1398) en aan de Eultse weg. Deze landweg kronkelde van de dorpskern van Baarn naar Soest en dankte de naam aan een boerenhoeve 'De Eult' die aan die weg lag. Voor het proeven van de 'soeticheydt des buytenlevens' liet Bicker een hofstede neerzetten die de naam van de voormalige hoeve De Eult kreeg. Het huis stond in het huidige Baarnsche Bosch iets van de Torenlaan af schuin tegenover het Baarnsch Lyceum. De schatrijke Bicker was in die jaren bezeten van het aankopen van grond om daarmee

'iets' te doen. Hij woonde in een paleisachtig pand aan de Amsterdamse Keizersgracht. Zo kocht hij in 1631 een vooreiland in het IJ dat in 1615 was aangeplempt. Dat eiland werd het zenuw-

centrum van zijn handelsimperium met scheepswerven, pakhuizen en in het centrum een groot hoofdkantoor. Tot op heden heet dit stukje Amsterdam Bickerseiland. In Beverwijk kocht hij in 1639

bij het Wijkermeer een stuk grond waarop hij het huis Akerendam liet bouwen, waarschijnlijk door dezelfde

architect die het huis op Bickerseiland en in Baarn ontwierp. Bicker schonk De Eult in 1654 aan zijn dochter Gertruud als bruidsschat bij haar huwelijk met Jean Deutz. Het is kleinzoon Willem Gideon Deutz die in 1733 een fortuin stak in het verfraaien van het landgoed De Eult. Hij herschiep de aangrenzende landwegen van zijn landgoed tot riante lanen die tot op heden aan Baarn de voorname

entree bieden in de vorm van de Luit. Gen. van Heutszlaaan, de Torenlaan en de Amsterdamse Straatweg. In ditzelfde

Huis Akerendam te Beverwijk (1639) door dezelfde architect gebouwd als het gesloopte Baarnse Huis De Eult

ambitieuze landschapsproject werd het Baarnsche Bosch aangelegd volgens het barokke patroon zoals toen gebruikelijk was. De Eult kwam in bezit van het Huis van Oranje en in 1767 brengt het jonggehuwde paar, stadhouder Willem V en Frederika Sophia Wilhelmina van Pruisen, een paar gelukkige jaren op het buiten door. Zij lieten het parkbos verfraaien. Het was de glansperiode van het buiten; al spoedig brak de patriottentijd en de Franse tijd aan. Willem V vertrok naar Den Haag en vluchtte later naar Engeland. De Eult werd in de Franse tijd verwaarloosd en het parkbos werd beroofd van alle ornamenten en tuinmeubilair. Bij terugkomst van de Oranjes ging de aandacht uit naar hun aangrenzend buiten, het huis Soestdijk. De Eult verkommerde en werd omstreeks 1880 gesloopt, op de plaats van het huis staan nu naaldbomen.

Het bijzondere van het Baarnsche Bosch is dat het originele aanlegpatroon uit 1733 behouden is, het is het enige barokke parkbos in de provincie Utrecht.

De tuinen van alle andere luthoven vielen ten prooi aan de mode van de Engelse landschapstuin. De Archeologische Werkgroep van de Historische Kring Baarn stelde vorig jaar de educatieve uitgave *Het Baarnsche Bosch* samen over de geschiedenis van landgoed, in de vorm van een boekje.

Hierin is onder meer te lezen:

- Hoe de familie Bicker de rijkdommen vergaarde waarmee zij projecten als

De Eult konden ontwikkelen.

- Hoe Baarn en omgeving eruit zagen toen Bicker hier neerstreek.
- Hoe groot de frictie tussen de Amsterdamse regenten-kooplieden en het Huis van Oranje zich in Baarn uitte.
- Hoe Baarn aan de mooie lanen kwam en hoe de initiator W.G. Deutz failliet ging.
- Hoe de relatie tussen de bewoners van Soestdijk en die van De Eult was.
- Hoe het parkbos stap voor stap tot stand kwam.
- Hoe nu door het parkbos te wandelen aan de hand van de wandelroute uit de uitgave.

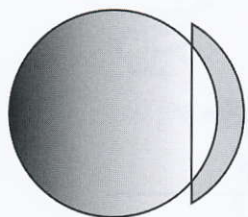
Tijdens het Cultureel festival in de Speeldoos zaterdag 13 september aanstaande, zal de ARWE-uitgave *Het Baarnsche Bosch* voor het eerst te verkrijgen zijn.

Het boekje kost € 2,50 en is voorlopig alleen verkrijgbaar bij de Archeologische Werkgroep van de Historische Kring Baerne.

M.A. Romijn

¹ Johan Bicker koopt ongeveer 2 hectare grond, ter weerszijden van de Eultse weg, van Aertgen Willems, weduwe van Evert Vijken. Met deze aankoop breidde Johan Bicker zijn bestaande landgoed uit.

Bron: Koninklijk Huisarchief, Den Haag/
ter beschikking gesteld door Thera Coppins, Baarn

NIJMAN
c o n t a c t l e n z e n

**Uw lenzen *rechtstreeks*
van de Oogarts...**

Door lucht gedragen

Het Matrair luchtgeveerde,
persoonlijke instelbare matras
- unieke eigenschappen
in een matras
vertegen-
woordigd

*Bezoek ook
onze speciale
bedden-etages.*

Bed- en linnenspecialzaak

*Slapen
op wolken.....*
**Laanstraat 91
BAARN**

Tel. (035)5413521
veerkamp@xs4all.nl

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

**Een goed advies voor al Uw inlijstwerk
Kunsthandel Lijstenmakerij
Scheel Frame Design**

Vanwege het Baarn gevoel,
krijgen leden van de
Historische Kring Baerne
op vertoon van hun lidmaatschap
het gehele jaar 10% korting
op al het inlijstwerk

Schoonmaken en restauratie
van Uw schilderijen
na grondig onderzoek,
prijsofgave altijd vooraf

In en verkoop
van kunst en curiosa
ook in consignatie

Hoofdstraat 10 Baarn

tel: 035-5415302

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A.Smulders - de Jong en W.P.J. Goemans, apothekers

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apo.julius@worldonline.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

juwelier
van doorm

Brinkstraat 14 - 16 3741 AN Baarn
Tel.: 035 - 5413107 Fax. 035 - 5416963

☆ Al vier generaties lang liefde voor 't vak

DICK PRINS

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

Het adres voor al uw verzekeringen

Brinkstraat 38
3741 AN Baarn
Telefoon 035-5411359
Fax 035-5410063
E-mail: dick_prins.ass.hyp.advies@hetnet.nl

Ook het adres voor hypotheekadvies

DE HEKSTIJLEN VAN HEUVELOORD, EEN HISTORISCH VOORBEELD VAN RECYCLING

Het begrip recycling is zo oud als de bekende weg naar Rome, al sprak men in het verleden gewoon van hergebruik. To recycle betekent volgens mijn Engelse woordenboek: 'voor hergebruik bewerken'. Het is één van die duizenden Engelse woorden die de laatste decennia onze taal hebben bevuild, maar die hieruit helaas niet meer zijn weg te krijgen.

In het verleden werd veel, zo niet alles, 'gerecycled'. Lezers van *Baerne*, die de vijftig gepasseerd zijn, weten hier zeker over mee te praten. Kledingstukken werden eindeloos vermaakt, gerepareerd en achtereenvolgens door alle kinderen uit het gezin gedragen. Dat gold niet alleen voor textiel, maar o.a. ook voor schoeisel en speelgoed. Niets van enige waarde werd weggegooid. Vaak was dit hergebruik uit bittere noodzaak geboren, maar dikwijls was het ook een principiële kwestie. 'Wat nog bruikbaar is gooi je niet weg', was de algemene mening.

Ik denk trouwens dat zonder dit principe onze musea nu vast niet zo gevuld waren geweest en er veel van ons culturele erfgoed verloren zou zijn gegaan. Ook bouwmaterialen werden veelal hergebruikt. Kostbare bakstenen werden na de sloop van kastelen of stadsmuren verkocht en opnieuw gebruikt voor de bouw van bijvoorbeeld boerderijen of stallen. Volgens Pluim werd de Baarnse Oranjestraat geplaveid met

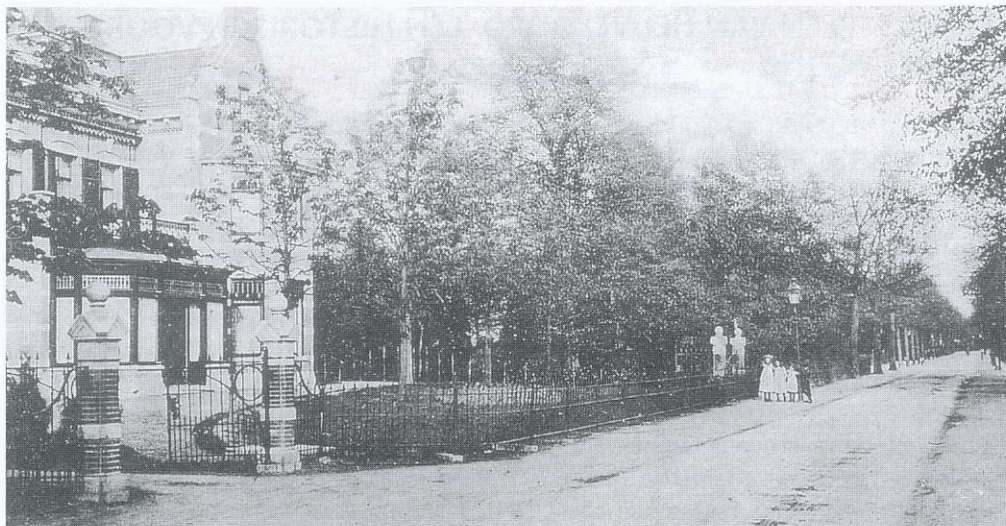
kloostermoppen van Huis ter Eem. Oud gebint werd vaak opnieuw gebruikt voor de bouw van daken en het linnen van een oude meester werd menigmaal opnieuw beschilderd.

De stijlen van Heuveloord

Een mooi voorbeeld van 'recycling' werd onlangs ontdekt door één van onze leden, mevrouw W. Oosterbroek – Zoeten. Mevrouw Oosterbroek is al sinds jaren geïnteresseerd in de geschiedenis van ons dorp. Alles wat er op dit gebied in de media verschijnt wordt door haar uitgeknipt en in stapels plakboeken bewaard. Haar verzameling bevat ook veel oude foto's en door haar zelf geschreven bijbehorende teksten.

Enige jaren geleden kwam ze in het gelukkige bezit van een foto van de voormalige villa Heuveloord. Dit huis, dat in de jaren dertig van de vorige eeuw werd afgebroken, lag aan de Eemnesserweg 58 tegenover het bosje van Ijsendijk. Op dit grote perceel werden later drie villa's gebouwd, Eemnesserweg 58, 60 en 62.

Hoewel ze de villa zelf nooit gekend had en ze deze aanvankelijk ook niet kon lokaliseren, kwamen de vier hekpalen (stijlen) die twee aan twee aan de in- en uitgang van het tuinpad stonden, haar vaag bekend voor. Elke keer als ze de foto onder ogen kreeg, vroeg ze zich af waar ze deze palen toch van kende?

Boven: Villa Heuveloord, Eemnesserweg 58 (omstreeks 1910)

Onder: Eemnesserweg 58 t/m 62. Hier stond de villa Heuveloord (foto W. Oosterbroek-Zoeten)

In maart van dit jaar ontdekte ze het antwoord op deze vraag toen ze over de Nieuwe Voorthuizerweg reed op weg naar haar vakantiebestemming in Driedorp in de omgeving van Nijkerk. Sinds 1981 fietste de familie hier jaarlijks langs. In de boskant langs deze weg stonden twee palen met tot haar verbazing de woorden Heuvel en Oord.

De gemaakte foto werd thuis vergeleken met het origineel en de palen (stijlen) bleken inderdaad identiek te zijn, dwz. de neoclassicistische bovenkoppen, want de bakstenen zuilen waren opnieuw gemetseld.

*De hekpalen van Heuveloord
(foto W. Oosterbroek-Zoeten)*

Klaas Visscher

Toen mevrouw Oosterbroek in Driedorp navraag deed, ontdekte ze al snel de ware toedracht. Villa Heuveloord bleek indertijd gesloopt te zijn door de fa. Nieboer uit Nijkerk. Klaas Visscher, de toenmalige wethouder van Nijkerk en een groot verzamelaar van oude bouwmaterialen, kocht de vier hekpalen van Nieboer. Twee palen liet hij plaatsen langs de

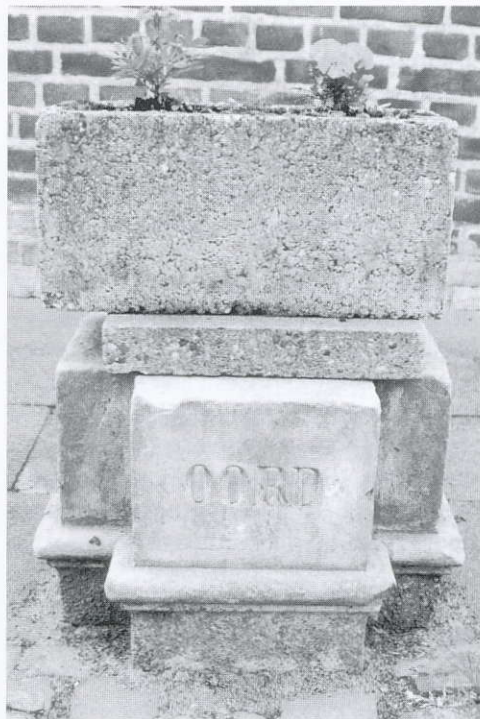
Nieuwe Voorthuizerweg. Ze moesten de oprit markeren van een door hem in de toekomst te bouwen woning. Omdat zijn vrouw niet weg wilde uit Nijkerk, ging de bouw uiteindelijk niet door. De koppen van het andere stel hekpalen van Heuveloord sieren de ingang van de Algemene Begraafplaats aan de Friesewijksestraat in Nijkerk. Klaas Visscher schonk ze toen deze begraafplaats een nieuwe ingang kreeg.

Ingang Algemene Begraafplaats, Friesewijksestraat te Nijkerk (foto W. Oosterbroek-Zoeten)

*Nu in gebruik als bloembak
(foto W. Oosterbroek-Zoeten)*

Wie deze fraai gemetselde zuilen aan de ingang van deze begraafplaats bekijkt, ontdekt dat de onderste helften van de bovenkoppen ontbreken (zie foto). Mevrouw Oosterbroek vond ze terug op het erf van een zoon van Klaas Visscher, Hoef 1. Hier doen ze nog dienst als versiering van twee daar geplaatste bloembakken. Over recycling gesproken!

Jaap Kruidenier

Met dank aan mevrouw W. Oosterbroek- Zoeten voor de door haar verstrekte informatie en de door haar geschonken foto's

TWEE TITELS VAN KONINGIN BEATRIX 'VROUWE VAN BAARN' EN 'VROUWE VAN TER EEM'

Onder de 44 titels van Koningin Beatrix vinden we er twee die betrekking hebben op onze gemeente. Die titels zijn: 'Vrouwe van Baarn' en 'Vrouwe van Ter Eem', (Eembrugge).

In officiële stukken noemt de koningin zich 'Wij, Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje Nassau, Prinses van Lippe Biesterfeld, enz., enz., enz.' Die drie woorden 'enz.' staan voor haar 41 andere titels. Het zijn de titels van Gravin, Markiezin, Barones en Vrouwe. Zij voert zeven maal de titel Gravin, twee maal die van Markiezin, tien maal die van Barones en twee en twintig maal die van Vrouwe. De bekendste titel is: 'Gravin van Buren', die de koningin gebruikt als zij incognito reist.

Vervolgens is zij, onder meer, Gravin van Culemborg, Markiezin van Veerle en Markiezin van Vlissingen, Barones van IJsselstein, Barones van Breda, Vrouwe van Het Loo, Vrouwe van Naaldwijk en Vrouwe van Turnhout. Voor de oorsprong van de twee titels 'Vrouwe van Baarn' en 'Vrouwe van Ter Eem' moeten we teruggaan tot het jaar 1674, twee jaar nadat Prins Willem III benoemd werd tot Stadhouders van Utrecht.

De heerlijkheid Baarn

Op 26 april 1674 kocht Prins Willem III van de burgemeester van Amsterdam Mr. Jacob de Graeff een hofstede te

'Soestdijck'. Door die aankoop, voor een bedrag van f.18.775, kreeg de Prins zitting in de ridderschap van Utrecht. Vervolgens ontving hij op 13 september 1674, van de Staten van Utrecht, de 'hooge vrije, middelbare en lage jurisdictiën en de heerlykheden van Zoest, Baarn, Ter Eem en Emmenes, binnen en buitendijcks'.

De Staten hadden reden hem dankbaar te zijn. Nadat Utrecht in 1672 door de Franse Koning was veroverd en nadat vervolgens de Fransen weer waren vertrokken, wilden de meeste gewesten de provincie Utrecht niet meer opnemen in de Unie, maar Prins Willem III had er voor gezorgd, dat Utrecht tenslotte toch weer tot de Republiek van de Zeven Verenigde Provinciën werd toegelaten.

De doodstraf

Dat hij de jurisdictiën kreeg, betekende, dat hij de hoogste bestuurder en rechter werd over de heerlijkheden, of ambachten, die hem waren toevertrouwd. De hoge jurisdictie gaf hem de bevoegdheid lijfstraffen, verminkende straffen en zelfs de doodstraf op te leggen. Voor misdrijven of overtredingen waarop lage straffen stonden, bestond de middelbare of lage jurisdictie. De lage jurisdictie gold bijvoorbeeld voor burengeschillen.

De stadhouder stichtte voor zijn vier Eemlandse heerlijkheden, op de Brink in Baarn in de herberg 'Het Statenwapen'

(waar nu de Hema is), een rechtbank, tevens bestuurscollege, onder de naam 'het Hooge Gerecht van Baerne ende aenhorige dorpen', met zeven leden, onder voorzitterschap van een drossaard (drost of baljuw). De drost was op het platteland de hoogste rechtsambtenaar. Hij kon, in naam van de Heer, de hoge jurisdictie uitoefenen, dus de doodstraf geven. Hij hield toezicht op de gewestelijke rechtsdienaars, als de schouten. Op 12 februari 1701 is in het Gerecht te Baarn een doodvonnis uitgesproken tegen een moordenaar en de executie op de Brink werd met het zwaard voltrokken. Maar voor de uitvoering van de doodstraf was er normaliter de galg. Er stond een galg op de Hoge Vuursche, nu ongeveer tegenover De Roskam, aan de overkant van de weg. Zelfs voor de diefstal van een paard kon iemand tot de galg veroordeeld worden. Dat was dus ook een halsmisdad.

Het Gerecht te Baarn was een rechtbank, maar het was ook een soort gemeentebestuur. In de bibliotheek van de Oudheidkamer van de Historische Kring Baerne is een boek 'Gerecht Baern, 1700- 1757'. Het bevat getypte transcripties van twee 'Notulenboeken', de verslagen van de Gerechtszittingen. In die verslagen gaat het vooral over administratieve of bestuurlijke zaken. De schout Prins Willem III mocht, als hoogste rechter en bestuurder, in zijn Eemlandse heerlijkheden alle ambtenaren, dus de drost, de schouten en schepenen benoemen. De schout was belast

met de opsporing en de vervolging van strafbare feiten en het handhaven van de openbare orde. Hij vertegenwoordigde zijn Heer in de lage jurisdictie. Hij was naast rechtsambtenaar en hoofd van de politie ook bestuursambtenaar. De schout stond onder de drost.

De bekendste schout uit de Baarnse geschiedenis is Christiaan Wiardi Plesman, die in 1740 de villa 'Mes Délices' liet bouwen, op het terrein waar nu het gemeentehuis staat.

Tot de 'heerlijke rechten' van de Prins behoorde ook het 'recht van collatie', dat wil zeggen het recht de predikanten te benoemen, in ons geval dus de predikant van de Pauluskerk van Baarn.

De Hooge Ambachtsheer

Prins Willem III werd, in zijn hoedanigheid van stadhouder van Utrecht, Hooge Ambachtsheer van Soest, Baarn, Ter Eem en Eemnes. Aanvankelijk waren het de Staten van Utrecht die de heerlijke rechten verleenden, maar nadat Prins Willem IV in 1747 die rechten gekregen had, waren zij voortaan erfelijk in de mannelijke of de vrouwelijke lijn. De titel Hooge Ambachtsheer, of kortweg Heer, is door vererving overgegaan op de volgende Oranjes in de mannelijke of de vrouwelijke lijn. Als de titel aan een vrouw toekwam, spraken men van Hooge Ambachtsvrouw, of kortweg Vrouwe.

Van Prins Willem III gingen de titels Heer, of Vrouwe, van Baarn en Ter Eem

naar Maria Louise van Hessen Kassel (Marijke Meu), stadhouder Willem IV, Anna van Hannover en stadhouder Willem V en vervolgens naar diens zoon Koning Willem I en daarna naar Willem II en Willem III, Emma, Wilhelmina, Juliana en Beatrix.

De heerlijke rechten bestaan al lang niet meer. Bij de staatsregeling van 1798, tijdens de Bataafse Republiek, werden ze afgeschaft. In 1814 werden ze met beperkingen hersteld, maar bij de grondwet van 1848 zijn ze voor goed verdwenen.

'Vrouwe van Baarn' en 'Vrouwe van Ter Eem' zijn sinds meer dan anderhalve eeuw niet meer dan traditionele en historische namen, zonder rechten of bevoegdheden.

De Baarnse titel had indertijd voor koningin Juliana bijzondere betekenis, omdat ze op het Baarnse Soestdijk woonde. De titel zal ook koningin Beatrix nog steeds aanspreken, omdat ze in Baarn geboren is. Ze is hier op school geweest en ze heeft, met Prins Claus, misschien haar gelukkigste tijd beleefd op het Baarnse kasteel Drakensteyn. Misschien komt de 'Vrouwe van Baarn'

ons nog eens op Koninginnedag een bezoek brengen.

Hans Bronkhorst

Bronnen:

- Udo J. Buys, 'In de voetsporen van Oranje' Haarlem 1981
- H.L. Rogge, 'De 44 titels van de Koningin' in 'Nederlandse Historiën', jrg 18, no.5, oktober 1984
- 'Geschiedenis van de Provincie Utrecht'. Utrecht 1997
- J.A. Brongers, 'Historische Encyclopedie van Amersfoort', Amersfoort, 1998
- T. Pluim, 'Uit de geschiedenis van Baarn', Baarn 1932
- 'Lexicon geschiedenis van Nederland en België', Utrecht, 1994
- 'Winkler Prins Encyclopedie'
- 'Woordenboek der Nederlandsche Taal', 's Gravenhage, 1898
- J. C. F. baron d' Aulnis de Bourouill, 'Kroniek van Baarn', z.j. (Manuscript)
- H.M.M. van Vugt, 'Tijdtafel op deel I en II van J.C.F. baron d' Aulnis de Bourouill', Soest, 2001
- G.H. Grootendorst en H.H.M. van Vugt. 'Gerecht Baarn, 1700-1757, Notulenboek I en II'

VERENIGINGSNIEUWS

Historische Kring kreeg nieuwe werkgroep

Sinds maart van dit jaar (besluit jaarvergadering 2003) heeft de Historische Kring Baerne er een nieuwe werkgroep bij, n.l. de werkgroep Oude Begraafplaats. Onze Kring kent nu dus vier werkgroepen: De werkgroep Oudheidkamer, de Archeologische werkgroep (ARWE), de werkgroep Baerne (redactie van dit blad) en de werkgroep Oude Begraafplaats (OBG). Hoewel de groep vrijwilligers al sinds het voorjaar van 2000 actief was, maakte ze tot maart 2003 geen deel uit van de Historische Kring.

In oktober 1999 namen twee leden van onze Kring, Rie Lute en Jaap Kruidenier, het initiatief om de sinds 1 januari 1987 gesloten en totaal verloederde begraafplaats op te knappen. Op hun oproep in de Baarnsche Courant meldden zich onmiddellijk tien vrijwilligers. Inmiddels bestaat de groep uit vijftien personen, die elke vrijdagmorgen op de begraafplaats te vinden zijn.

Met de gemeente werden duidelijke afspraken gemaakt over de werkzaamheden en financiering van de groep. Deze werkzaamheden bestaan uit het verwijderen van onkruid rond de graftekens, het schoonmaken ervan en het opnieuw beletteren.

Verder worden hekken en kettingen zoveel mogelijk hersteld. De gemeente neemt de zwaardere werkzaamheden voor haar rekening, zoals het onder-

houd van de bomen, het maaien van het gras, de restauratie van de oude muur en het toegangshek enz. Verder probeert de groep belangstelling te wekken bij de Baarnse bevolking voor deze unieke uit 1828 daterende begraafplaats d.m.v. het organiseren van rondleidingen en verstrekking van informatie. Over belangstelling heeft de werkgroep tot nu toe niet te klagen.

*Het beletteren van een Jugendstil-grafteken door één van de werkgroepleden.
(foto T. Zeilemaker)*

Zo bezochten op 20 juni j.l. Burge-meester en Wethouders en een groot aantal raadsleden de begraafplaats, een zeer geanimeerd bezoek waarvan door TV- Eemland uitgebreid verslag werd gedaan.

Omdat deze begraafplaats zowel historisch, kunsthistorisch en ecologisch van grote betekenis is, dient deze plek naar de mening van de werkgroepleden be-waard te blijven door plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

Mocht u belangstelling hebben dan bent u op vrijdagmorgen van harte welkom. Omdat we graag iets meer zouden willen weten over de op deze begraafplaats begraven personen doen we hierbij een dringende oproep aan onze leden (familieleden ?) om ons van hun kennis hieromtrent op de hoogte te stellen. Ook eventuele foto's zijn in dit verband zeer welkom.

Jaap Kruidenier

Historische Kring zoekt actieve leden!

Volgend jaar bestaat onze Kring dertig jaar. In de dertig jaar is er ongelofelijk veel werk verzet door meestal maar een beperkt aantal leden, want de historische karos met daarin inmiddels bijna zeshonderd leden, wordt hoogstens door een twintigtal actievelingen - mag ik ze 'werkpaarden' noemen - getrokken. Denkt u eens aan alle tentoonstellingen, dia-avonden, excursies en lezingen, die in de loop van die jaren werden georganiseerd, aan alle teksten die

voor zeventwintig jaargangen van ons blad werden geschreven en aan alle werkzaamheden, die verricht werden binnen onze werkgroepen. Sommige leden zijn zelfs actief vanaf de oprichting.

In die dertig jaar werd iedereen helaas ook dertig jaar ouder. Sommigen blaken nog van energie, maar voor anderen beginnen de jaren duidelijk te tellen.

'Veel schouders maken licht werk'.

Daarom zoeken we actieve leden, die zich een paar uur per week voor onze vereniging willen inzetten, want er is zoveel werk te doen. Deze werkzaamheden zijn zo divers, dat het onmogelijk is ze hier allemaal op te noemen. Voor iedereen moet er dus iets passends te vinden zijn. Daar komt nog bij dat in de toekomst de openingstijden van onze verenigingsruimte verruimd zullen worden. Hiervoor zullen gastvrouwen/-heren nodig zijn om bezoekers te ontvangen. Specifieke kennis van de Baarnse geschiedenis is niet nodig, maar wel enige historische belangstelling.

Onder onze bijna zeshonderd leden moeten dergelijke vrijwilligers toch te vinden zijn!

U kunt zich opgeven bij onze secretaris Joke Veldhuysen, Nieuwstraat 19 3743 BK Baarn, tel. (035) 5430479.

Wacht niet, maar doe het nu! U zult er geen spijt van krijgen.

Bij de dood van Fine de Leeuw-Mertens

Op 4 juni j.l. overleed ons lid Fine de

Leeuw-Mertens. Gedurende haar Baarnse wethouderschap heeft ze veel voor onze Kring betekend. Reeds bij de oprichting van onze vereniging in 1974 was ze nauw betrokken.

Hoewel ze tot aan haar dood steeds een warme belangstelling toonde voor ons werk, was ze in de vereniging nooit daadwerkelijk actief. Haar drukke werkzaamheden verhinderden dat.

Na haar pensionering als burgemeester van Eemnes in 1992, werd haar gevraagd of ze eventueel bereid was het voorzitterschap van onze Kring op zich te nemen. Helaas maakte haar gezondheidstoestand dat toen al onmogelijk. We zullen ons haar blijven herinneren als een aimabele persoonlijkheid met een warme belangstelling voor de Baarnse gemeenschap en voor de Historische Kring in het bijzonder.

Jaap Kruidenier

Tentoonstelling boerderijen

Het bestuur van de Historische Kring Baerne nodigt de leden uit voor het bezoeken van (de opening) de fototentoonstelling over de historische boerderijen van Baarn. De opening wordt verricht door de heer J. Meijers, Groeneveld 3 te Baarn, op 29 augustus 2003 om 20.00 uur in de Oudheidkamer (verenigingsruimte), ingang Burg. Penstraat tussen nr. 2 en 4. De vereniging wil met deze expositie aangeven hoe het met de boerderij in het algemeen is gesteld. Uw aanwezigheid wordt bijzonder op prijs gesteld. De tentoonstelling zal in okto-

ber in dorps huis 'De Furs' in De Lage Vuursche en in november in 'De Leuning' te zien zijn.

2003: 'Het jaar van de boerderij'

Uit het gedeelte over boerderijen op de bladzijden 103 t/m 106 in het boek 'Baarn geschiedenis en architectuur', blijkt dat in onze gemeente alle in Gooi en Eemland voorkomende boerderijtypen aanwezig zijn. Namelijk het hallehuistype, de langhuisboerderij en de dwarshuisboerderij (of T-huisboerderij). O.a. in de Lage Vuursche, aan het Zuidereind en op de landgoederen Groeneveld en Pijnenburg. Wist u trouwens dat het huis aan de Amsterdamsestraatweg nrs 2-10 (tegenover paleis Soestdijk) oorspronkelijk een boerderij uit de zeventiende eeuw was? ¹ Behalve de in dit boek genoemde boerderijen heeft Baarn voorbeelden van dit bijzondere type gebouw o.a. nog staan aan de Laanstraat (de zg. Rieten daken), aan de Van Heemstralaan, de Torenlaan (bij de Naald), de Zandvoortweg, en de sneue langhuisboerderij aan de Eemstraat 19, met een dak van golfplaten, een hooiberg met scheefgezakte overkapping en min of meer vergane balen hooi. Over restauratie gesproken...

Met de tentoonstelling, die leden van de werkgroep Oudheidkamer van de Historische Kring Baerne dit najaar organiseren in de kelder onder de Openbare Leeszaal en Bibliotheek (de verenigingsruimte), brengt de kring ook de nog in Baarn bestaande boerde-

rijen – en boerderijen in het algemeen – onder de aandacht. Wanneer de tentoonstelling net zo verzorgd en met fraaie foto's en veel begeleidende tekst wordt ingericht als de vorige expositie, over 'Handel en Diensten', dan belooft de komende presentatie zeer interessant te worden. Het is goed dat met de expositie een inventarisatie van de hier aanwezige boerderijen gemaakt wordt, als basis voor misschien een plaats op de gemeentelijke monumentenlijst (voorzover dat al niet gebeurd is) en daardoor behoud ervan. In dit jaar, dat

is uitgeroepen tot 'Jaar van de boerderij', maar ook daarna, dienen we de 'resten' te conserveren die herinneren aan de agrarische gemeente die Baarn tot ver in de 19e eeuw was.

¹ zie Baarn geschiedenis en architectuur door Fred Gaasbeek Jan van 't Hof en Maarten Koenders eindredactie Roland Blijdenstijn uitgeverij Kerckebosch BV/Spou – Zeist 1994
ISBN 80-6720-153-7

Gerard Brouwer

Boerderij, gelegen aan de Kerkstraat, bij raadsbesluit van 7 maart 1955 in het belang van de volkshuisvesting aangekocht van de heer G. Haarman Jr en bij raadsbesluit van 16 april 1956 verkocht voor de sloop bij wijze van openbare inschrijvingen

Architectuur-excursie 'Het Nieuwe Bouwen' naar Rotterdam

Om 08.45 uur wordt u voor het Baarnse station verwacht, vanwaar we om 9.00 uur per bus naar de Rotterdamse haven vertrekken. We stappen uit bij de Boompjes (Maasoever) voor een korte wandeling langs de oude architectuur bij de Veerhaven, de Willemskade en het Westplein. Rond 11.00 uur vertrekt de boot (Spido) voor een rondvaart langs de skyline van het nieuwe Rotterdam. We passeren diverse havens, volgen de Maasboulevard met zijn futuristische architectuur, nuttigen koffie en gebak aan boord en leggen uiteindelijk weer aan bij de Boompjes. Van hier maken we de oversteek per bus over de Erasmusbrug naar de linker Maasoever en de Kop van Zuid (Luxortheater). Wie dat liever per watertaxi doet kan voor € 2,40 worden overgezet naar de halte bij Hotel New York. In deze omgeving kan worden geluncht. Op een zelfgekozen plek met lunchpakket of op eigen kosten in Hotel New York, het oude hoofdkwartier van de Holland-Amerika Lijn, vanwaar duizenden emigranten ooit de weg naar Amerika vonden. We vinden elkaar rond 14.00 uur op het Stieltjesplein en wandelen naar het Informatiecentrum Kop van Zuid, waar we ons aan de hand van panelen, maquettes en internet-sites een beeld kunnen vormen van de stadsontwikkeling na WO II. Al wandelend zullen we daarna de bijzondere architectuur van het stadsdeel Kop van Zuid wat nader gaan bekijken. Het in de bus verstrekte infor-

matiemapje en het deskundig commentaar van uw reisbegeleiders kunnen hierbij van pas komen. Tegen 16.00 uur pikt de bus ons bij het Wilhelminaplein weer op voor de thuisreis. Zonder files zijn we om plm. 17.45 uur weer terug in Baarn.

Maximum aantal deelnemers: 35 personen.

Prijs: € 25,-, informatiemapje en deskundige reisbegeleiding inbegrepen. Aanmelding met vooruitbetaling vóór 1 september 2003 bij Dick Alink, Koningsweg 37, 3743 ET Baarn, tel. 035 – 5422733 (ING) bankrekening nr 684405032 o.v.v. excursie HKB.

n.b. Bent u slecht ter been, meldt ons dat even. Wij regelen dan een passende voorziening.

**Wim Oudendorp
Dick Alink
Cees Roodnat**

Aanwinsten Oudheidkamer

- CD met dankwoord van prins Bernhard en prinses Juliana
- Luchtfoto van dr. P.V. Astroschool
- Landkaart Graafschap Hollandt
- Etensketeltje voor gaarkeuken
- Gevelsteen van "De Santvoortse Tol"
- Stenen naamplaat van Absorba
- Standaard met orgelpijpen

Aanwinsten bibliotheek

- 'Duister duel' van W.H. van Eemlandt

- Eemnes, rechtsgeschiedkundige ontwikkeling
- De arbeidsovereenkomst der dienstboden

Programma 2003

- 29 augustus - opening fototentoonstelling 'Boerderijen' door de heer J. Meijers (zie ook aankondiging en artikel op pagina 29)
- 13 september - Open monumentendag
- 20 september - Architectuur-excursie 'Het Nieuwe Bouwen' naar Rotterdam (zie voor meer informatie pagina 31)
- 16 oktober - dia-lezing door de heer en mw De Graaff (Barneveld) over 'Het portret van een boerderij'
- 13 november - dia-lezing door de heer E.J.M. Maes (Utrecht) met als onderwerp begraafplaatsen in de provincie Utrecht, o.a. over de aanleg van begraafplaatsen

Programma 2004

- 3 januari - Nieuwjaarsreceptie van 15 – 17 uur in de Oudheidkamer (verenigingsruimte)
- 15 januari - dia-lezing door de heer R.A.F. Smook (Dordrecht) over 'Bouwen in historische milieu's', hoe om te gaan met veranderingen in het historische milieu, geïnitieerd door soms te ambitieuze gemeentebesturen
- 27 januari -

- dia-presentatie over oud- en nieuw Baarn, 's middags
- 3 februari - dia-presentatie over oud- en nieuw Baarn, 's avonds
- 17 februari - dia-presentatie over oud- en nieuw Baarn, 's avonds
- 18 maart - Jaarvergadering
- 15 april - lezing door de heer C. Biezeveld (Leusden) over Kamp Amersfoort. De heer Biezeveld is mede-oprichter van de Stichting behouden gedenkplaats.

Alle lezingen, film- en diavoorstellingen vinden plaats in Cultureel Centrum 'De Speeldoos', Rembrandtlaan 35 in Baarn. Leden per adres 2 kaarten gratis, niet-leden € 3,50 per persoon. Kaarten zijn aan de zaal verkrijgbaar en de zaal is open om 19.30 uur. Aanvang 20.00 uur.

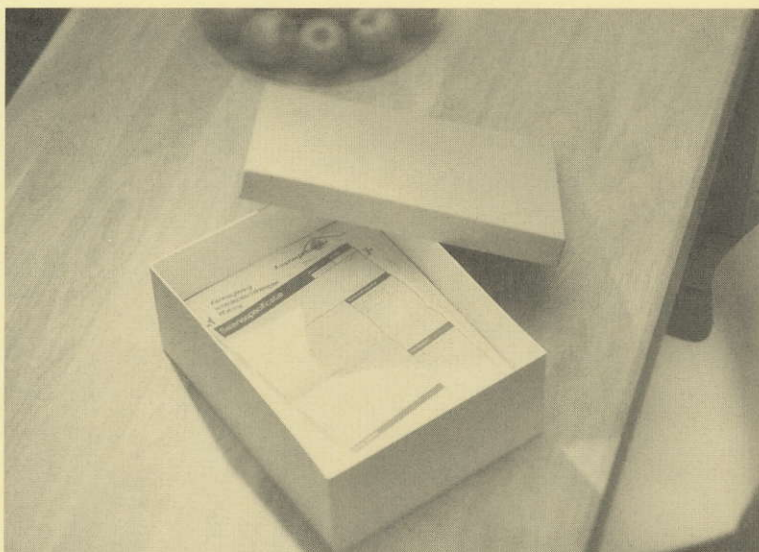
Nadere gegevens over het programma van 2004 in het december-nummer van dit blad.

Misdrukken 'Baerne'

De lezer wordt verzocht eventuele misdrukken zo spoedig mogelijk na het ontvangen van ons blad te melden bij onze ledenadministratie (zie pag. 1). U ontvangt dan een nieuw exemplaar. Helaas is het onmogelijk alle exemplaren vooraf te controleren.

Inleverdatum kopij

decembernummer : 26 oktober

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen. Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

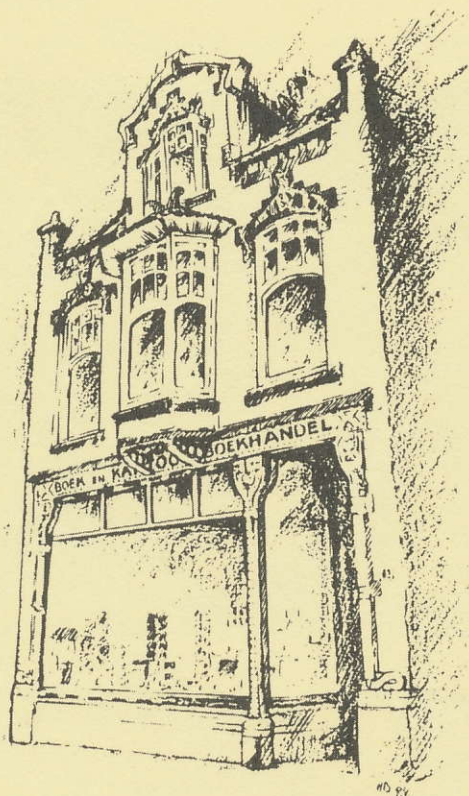
financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51
www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

10

Hist.K.Baerne,wkg.oudheidkam
Postbus 326
3740 AH BAARN